

УКРАЇНСЬКИЙ СТІХ У ДОСЛІДЖЕННЯХ СТЕПАНА ТАРАНУШЕНКА: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Акмен І. Р., канд. арх.; Зеленіна А. Д., студентка II курсу

ДБТУ, м. Харків, Україна

Одна з головних тем досліджень українського науковця, очільника музею українського мистецтва в Харкові у 1920–1933 рр. Стефана Таранушенка – побудова традиційного українського житла. Його праця «Старі хати Харкова» дає нам можливість дізнатися як будувався на Слобожанщині стріх.

Актуальність.

Дослідження хатнього будівництва на Слобожанщині С. Таранушенком є важливим для розуміння сьогоденної зацікавленості традиційним українським житлом. Але у 1920-ті роки для Таранушенка та його команди, до якої долучився В. Троценка, П. Соколов, О. Степанов, обміряти та фіксувати старі хати Харкова (8 хат у різних районах міста) стало можливим і необхідним для збереження саме традиції будівництва [1]. Деякі з цих хат незабаром були розібрані, а деякі достояли до другої половини ХХ ст. Зараз дослідження С. Таранушенка служать підґрунтям для нових пошуків та зразком в напрямку розвитку вернакулярної архітектури ХХІ ст.

Виклад матеріалу.

В описах С. Таранушенка до обмірів хат, маємо цікавий матеріал з технології побудови дерев'яного каркасу і саме каркасу стріху. Однак встановити коли й яким майстром будувалися ці старі споруди дослідникам не завжди щастить. Частіше за все хати будували самі власники, тому всі вони зберігали традиційний стиль побудови, який С. Таранушенко називає «ілюзорним», та який мав однакові прикмети серед типової міської забудови.

Одним з головних елементів хатньої конструкції є стріх, який створюється з дерев'яного каркасу. Покрівля стріху виконувалась із соломи, що було однією з візиток традиційної архітектури. Житня солома — досить крихкий матеріал, але вміло укладена щільними рядами, вона служила в покрівлі близько півстоліття. Солом'яна покрівля декоративна, чудово поєднувалася з деревиною і добре вписувалася в навколишню природу харківських пагорбів. Проте будівельників початку ХІХ ст. ще приваблювала не тільки доступність і дешевизна такого даху над головою, але і його можливості. Товстий шар соломи був прекрасним захистом в морозну погоду і став головним плюсом стріхи.

Розпочате С. Таранушенком дослідження харківських хат стало поштовхом для проведення подальших досліджень Слобожанщини [2] та інших регіонів України. Характерні риси слобожанського стріха були виявлені в дослідженнях Поділля, Волині, Сіверщини, Наддніпрянщини тощо.

Хоча в наш час ширше використовуються сучасні матеріали, актуальною потребою суспільства все частіше стає зацікавленість у відновленні традиційних прийомів народного будівництва. Хати або конструкції з солом'яним стріхом

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Молодь і технічний прогрес в АПВ». 2024 мають ряд плюсів, як технічних так і декоративних. Унікальність дизайну такої стріхи завжди привертає увагу, стає можливим різноманіття форми даху, а завдяки високій теплоізоляції перебування в такій конструкції стає комфортнішим. Також їй не страшний сніг чи дощ, вона не накопичує пил і не схильна до розвитку мікроорганізмів. Якщо до середини ХІХ ст. використання такого даху було буденністю, то на сьогоднішній день це задоволення не з дешевих. Солом'яний стріх для сучасної людини – вклад у майбутнє, бо такий дах може простояти майже 50 років і приклади облаштуванні в сучасних архітектурних спорудах вже є. Частіше за все це готельні комплекси (Emilly Resort, Мамаєва Слобода), ресторани, музеї просто неба (Пирогова, Шевченківський Гай, Українське село) та приватні оселі. Одним з прикладів де у сучасній архітектурі застосовується солом'яний стріх виступає готель Emilly Resort у Львові. Комплекс складається з декількох корпусів, ресторанів, футбольних полів та спортивних залів. Особливу увагу в комплексі привертають літні павільйони. Вони перекриті традиційним дахом, що надає складну та неповторну форму. Ще приклад — це готель-ресторан «Родичі» біля Києва. Багатоповерхова будівля увінчана традиційною стріхою, що підкреслює головну думку самого закладу «Для гостей, як для рідних». Також етно-комплекс «Українське село» повністю зберіг вигляд і дух України ХІХ ст.

У зв'язку із попитом виникають фірми, що займаються розробкою технології будівництва з використанням традиційних конструкцій і природних матеріалів. На сьогодні термін «народна архітектура» у спілкуванні із освіченим замовником заміняє поняття вернакулярна архітектура. Це поняття має різницю з трактуванням народних традицій. Вернакулярна архітектура зараз вбирає аспекти сучасної, масової культури у локальному варіанті (етнічних місцевих традицій). Так, як розповсюдження набувають окремі елементи вернакулярної культури (наприклад, стріх), то є вірогідність, що це явище може набути масового поширення. Автор відомої Енциклопедії народної архітектури світу, Пол Олівер, пише, що вернакулярна культура передбачає динамізм і ситуаціонізм формування у майбутньому [3].

Висновок.

Наукове дослідження та обмірні креслення С. Таранушенка є важливим матеріалом для опанування конструктивних особливостей українського будівництва, а саме солом'яного стріху, як традиційної конструкції житла.

Список використаних джерел

1. Таранушенко С. *Старі хати Харкова*. Харків, 1922. 16 с.
2. Таранушенко С. Архітектурне обличчя Слобожанського містечка та села. *Культура та побут*, 1926. № 17.
3. *Encyclopedia of vernacular architecture of the world*. Cambridge ; New York, NY, USA : Cambridge University Press, 1997. 2384 p.